

Sundbyberg 2020-05-19

Mottagare: Sr Lena Hallengren

Vår referens:

Monica Klasén McGrath

monica.klasen.mcgrath@funktionsratt.se

Underlag inför Funktionshinderdelegationen (om coronapandemin) den 19 maj

Funktionsrätt Sverige har sedan pandemin nådde Sverige i början på mars arbetat intensivt med coronarelaterade frågor som rör både våra förbund och deras medlemmar. Vår täta dialog med våra medlemsförbund om konsekvenserna av coronapandemin har intensifierats och kompletterats med kartläggande enkäter. Vi har också agerat med skrivelser och debattartiklar i en rad frågor. Länkar till dessa dokument hittar ni längst ned i detta underlag.

Under ett antal rubriker utvecklar vi nedan de övergripande utmaningar och brister kopplat till coronautbrottet och personer med funktionsnedsättningar som vi uppmärksammat under den här tiden. Vi vill dock inleda med några tankar kring situationen post-corona.

Situationen post-corona

Vi ser med oro på hur situationen kommer att se ut när coronapandemin är över eller mattas av. Det är av allra största vikt att funktionsrättsfrågorna inte ytterligare ställs på vänt, eller att olika gruppers behov ställs emot varandra i krisens kölvatten. För att säkerställa våra perspektiv i utvärderingen av hur coronautbrottet hanterats i Sverige ser vi fram emot en plats i den kommission som ska tillsättas. Det finns en rad orosmoment.

Systematiskt har landets regioner och kommuner, även före krisen, brustit i att tillförsäkra rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det visar rapporter från svenska myndigheter samt civilsamhällets granskning av hur Sverige lever upp till konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning "Respekt för rättigheter?"¹ Under krisen har situationen förvärrats.

Vårändringsbudgeten innebär 22 miljarder extra till kommuner och

---

¹ https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Funktionsra%E2%95%A0%C3%AAtt-Sverige_Rapport_DIGITAL-VERSION_Enkelsidor_REV-2003_ORI.pdf

regioner till följd av coronakrisen. Vi menar dock att det även krävs en tydlig mobilisering från statliga myndigheter för att stödja och guida kommunerna.

Den förväntade arbetslösheten på kanske 20% är ett annat hot, där vi ser risken att arbetsmarknadspolitiska stöd för våra grupper och behovet av att reformera stöden kommer att nedprioriteras. Här vill vi påminna om vårt krav på en utredning² av situationen på arbetsmarknaden och av de arbetsmarknadspolitiska stöden, för personer med funktionsnedsättning.

Datainsamling personer med funktionsnedsättning och corona

Funktionsrätt Sverige menar att det från regeringen sida behövs initiativ till datainsamling, när det gäller många aspekter av coronaviruset och personer med funktionsnedsättning. Detta är högrelevant under rådande kris, men också som en uppföljning av hur personer med funktionsnedsättning påverkats under coronapandemin. Detta gäller inte minst kränkningar av rättigheter i enlighet med funktionsrättskonventionen. Vi uppmärksammade statsråden Ann Linde och Peter Eriksson på detta i en skrivelse³ den 14 april.

Det saknas data om exempelvis;

- antal smittade och dödsfall bland personer med funktionsnedsättning. Här krävs bla undersökningar som rör boendeform för avlidna personer med funktionsnedsättning samt för de som avlidit till följd av att de nekats vård med hänvisning till prioriteringar.
- andra avvikelser som indragna insatser av; individuella stöd inom LSS – daglig verksamhet, SoL - hemtjänst, men även rehabilitering, habilitering, BUP, psykiatri (olika insatser), terapi och andra behandlings- och vårdinsatser. Data behöver också vara kopplad till region och kommun.
- inkomstbortfall och merkostnader, för personer med funktionsnedsättning, personer i riskgrupper och anhöriga.
- tillgång till skyddsutrustning inom kommunal service och vård.
- brister i särskilt stöd i skola och utbildning, distansundervisning, stängda verksamheter?

---

² https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Funktionsra%E2%95%A0%C3%AAtt-Sverige_Rapport_DIGITAL-VERSION_Enkelsidor_REV-2003_ORI.pdf

³ https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Skrivelse_Linde_Corona_april2020.pdf

Kriskommunikation

Funktionsrätt Sverige vill se tydligare rutiner och riktlinjer för kriskommunikation som är uppdaterad, aktuell, från betrodda källor och tillgänglig.

Vi ser stora brister i kriskommunikationen om corona och covid-19 vad gäller tillgänglighet. I takt med att rekommendationerna om social distansering skärptes, tydliggjordes också beroende av kommunikation och information via internet. Otillgängliga hemsidor blev snabbt en uppenbar säkerhetsrisk för flera grupper, exempelvis för personer med kognitiva funktionsnedsättningar.

Det hann gå flera veckor innan det togs fram tillgänglig information om corona och covid-19 på de ansvariga myndigheternas webbplatser. Under lång tid var den lättlästa informationen mycket begränsad, men den har nu uppdaterats och utvecklats. Detsamma gäller presskonferenserna som saknade teckenspråkstolkning i början. På 1177 Vårdguiden, saknas fortfarande information på lättläst svenska och teckenspråk.

Både [WHO](#) och [FN](#) har gått ut med särskilda riktlinjer kring personer med funktionsnedsättning och covid-19. Myndigheterna i Sverige har valt att inte länka till dessa dokument, vilket vi ställer oss frågande till. I [Australien har en särskild handlingsplan](#) för personer med funktionsnedsättning tagits fram under krisen. Vi hade gärna sett att Sverige tagit ett liknande perspektiv.

En grupp forskare KritFunk ([Critical Disability Studies Network Sweden](#)) har skrivit en artikel om hur covid19-pandemin påverkar situationen för människor med funktionsnedsättning i Sverige. De konstaterar att svenska myndigheter uppmärksammat äldres situation men inte människor med funktionsnedsättning, där läget kan vara komplext i relation till risk för covid19 för exempelvis barn med funktionsnedsättningar, för grupper med kronisk sjukdom eller psykisk ohälsa.

Riskgrupper

Under den första tiden fick Funktionsrätt Sverige signaler om att många av våra medlemsförbunds medlemmar upplevde en stark oro över om de tillhörde en riskgrupp eller inte. I den befintliga informationen och i de dagliga pressträffarna adresserades nästan uteslutande personer över 70 år. Vi adresserade frågan i en skrivelse⁴ den 26 mars till socialminister Lena Hallengren.

Vi välkomnade därefter regeringens uppdrag till Socialstyrelsen om att definiera andra riskgrupper än äldre.

---

⁴ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Skrivelse-till-Lena-Hallengren-Om-riskgrupper-vid-covid-19.pdf>

Vård

Hur den så kallade vårdskulden, det vill säga uteblivna undersökningar, behandlingar och insatser, påverkar våra medlemsgrupper på både kort och lång sikt måste följas upp.

Många frågor från våra förbund är kopplade till vård i händelse av insjuknande i covid-19, men också av utebliven vård, behandling och undersökningar.

En central fråga har handlat om de uppdateringar av riktlinjer för prioriteringar i intensivvården som Socialstyrelsen genomförde. Vi gick ut med ett pressmeddelande⁵ i frågan tillsammans med Neuro, Reumatikerförbundet och Hjärt-Lung. Oron handlar om att riktlinjerna för intensivvård kan få konsekvenser för rätten till likvärdig hälso- och sjukvård för personer med olika funktionsnedsättningar och sjukdomar.

En annan central fråga gäller uteblivna undersökningar, utredningar, behandlingar och besök. För många personer har rehabiliterings- och habiliteringsinsatser ställts in och negativa konsekvenser av utebliven kontinuitet är att vänta. Det finns också vittnesmål kring inställda eller försenade screeningar för olika typer av cancer. Här har Cancerfonden, där flera av våra cancerförbund är medlemmar larmat.⁶

Skola/Utbildning

Det finns flera konsekvenser av hur Sverige valt att hantera grund- och gymnasieskola under coronabrottet, och även här krävs en uppföljning av hur situationen påverkat elever med funktionsnedsättning såväl i ordinarie grundskolan samt grundsärskolan, som i gymnasieskolan samt gymnasiesärskolan.

Att grundskolan till största del varit öppen, upplever vi ha varit positivt för våra medlemsgrupper. Ett problem handlar om de elever som tillhör riskgrupper och som därför inte varit fysiskt närvarande i skolan. Här har föräldrar tvingats vara hemma från arbetet utan särskild ersättning. Andra problem är kopplade till de friskolor som valt att stänga och/eller övergå till digital undervisning, vilket fått till konsekvens att vissa elever med funktionsnedsättningar och med behov av stöd och anpassning blivit utan adekvat stöd under den här perioden.

Gymnasieskolans stängning har för många elever med behov av stöd, inneburit en stor utmaning och bristande skolresultat. Här har bland

---

⁵ <https://funktionsratt.se/press-prioritering-och-riktlinjer-inom-varden-kraver-patientmedverkan/>

⁶ <https://www.expressen.se/nyheter/farre-cancerscreenas-sjalvtest-med-posten/?fbclid=IwAR0o0y8CjuwKc6Mob80A7UxzmOZUIRnP90j46N6IIteU9vIWLo1g9rRM>

annat vårt medlemsförbund Riksförbundet Attention⁷ larmat om allvarliga konsekvenser. Andra har i sin tur vittnat om att eleverna uppnått bättre resultat med distansundervisning.

Kommunal service och vård

Funktionsrätt Sverige har fått allt tätare signaler från våra medlemsförbund om att personer som i sin vardag har stöd av personlig assistent, avlösare, ledsagare och personal i olika boendeformer har fått bristande stöd i den rådande situationen. Här krävs en utvärdering inte minst av hur smittspridning förebyggts inom de kommunala verksamheterna, men även om indragna och uteblivna insatser och rena brott mot funktionsrättskonventionen. Det har handlat om brist på personal, brist på skyddsutrustning och säkerhetsriktlinjer, stängda LSS-boenden, inställd daglig verksamhet osv Stängningar och inställd verksamhet orsakar i sin tur ensamhet och försämrad psykisk ohälsa för många grupper.

Vi har också fått signaler om att elever som måste vara hemma från skolan, inte får den assistans som de normalt har i skolan – och att personlig assistans då inte har täckt upp för detta behov.

Funktionsrätt Sverige har varit djupt oroade över de två hemställan som SKR lämnat, nu senast den 24 april, om införande av en lag som begränsar kommuners åtaganden till följd av prioriteringar under covid-19-epidemin. Vi kommenterade SKR:s hemställan i ett pressmeddelande⁸ den 24 april och i en skrivelse⁹ den 8 maj.

Konsekvenser för privatekonomin

Konsekvenserna för privatekonomin är betydande för många personer, inte minst för de som själva tillhör en riskgrupp och som därför tvingas vara hemma från sitt arbete för att inte riskera smitta. Men även anhöriga till personer som tillhör riskgrupp, samt föräldrar till barn som tillhör riskgrupp eller som går i exempelvis gymnasiesärskola drabbas. Flera av våra medlemsförbund har agerat i denna fråga och även Funktionsrätt Sverige, har i både debattartiklar¹⁰ och skrivelser¹¹ adresserat frågan. Vi väntar nu på besked i frågan om smittskyddspenning, och känner stor oro för att den diskuterade närståendepenningen kommer att utebli.

---

⁷ <https://attention.se/2020/05/pressmeddelande-corona-slar-extra-hart-mot-personer-med-npf/>

⁹ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/05/Skrivelse-till-regeringen-ang-SKRs-hemst%C3%A4llan.pdf>

¹⁰ <https://www.svd.se/smittskyddspenning-kravs-for-riskgrupper/i/senaste>

¹¹ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Skrivelse-Lena-Hallengren-maa-smittskyddspenning.pdf>

Psykisk ohälsa

Funktionsrätt Sverige har fått signaler från våra förbund om ökad psykisk ohälsa och om att vård- och stödinsatser för personer med psykisk ohälsa ställs in och avbokas. Effekterna av detta behöver följas upp på både kort och lång sikt.

Social distansering, oro och rädsla för att bli sjuk, inställda behandlingar och uteblivet stöd, oro för ekonomi och arbete är alla faktorer som påverkar den psykiska hälsan negativt. Personer som redan lider av psykisk ohälsa är givetvis än mer utsatta för ovanstående faktorer.¹² Det utåtriktade och medlemsnära arbete som våra medlemsförbund vanligen anordnar, exempelvis studiecirkel och stödgruppsarbete, som har stor betydelse för målgruppen, har i många fall ställts in. Nedläggningen av den nationella hjälplinjen är i detta perspektiv särskilt olycklig. Här ser vi ett stort behov av särskilda insatser post-corona.

Civilsamhällets roll och ekonomi

Civilsamhällets roll under den pågående coronapandemin kan inte nog betonas. Våra medlemsförbund upplever en stor oro över sin framtida ekonomiska situation och väntar på besked som kan lindra oron.

Funktionsrätt Sveriges roll har varit och är att fånga upp och samla våra medlemsförbunds erfarenheter och utmaningar, för att kunna förmedla dem till myndigheter och regering. Vi har beskrivit situationen både i skrivelser och debattartiklar¹³.

Våra medlemsförbund kämpar med långt större utmaningar. Deras roll är inte bara att stötta, lugna, informera och fånga upp signaler från sina medlemmar, utan också att stötta sina lokala och regionala föreningar. När informationen från ansvariga myndigheter brustit, varit otillräcklig eller otillgänglig har förbunden i många fall fått ta rollen av att leta och tolka information både från myndigheter och profession. Det handlar om att svara på direkta frågor, att uppdatera webbsidor, med länkar till aktuella aktörer osv

---

¹² <https://www.folkhalsoguiden.se/nyheter/stora-risker-for-psykisk-ohalsa-under-coronakrisen/>

¹³ <https://www.altinget.se/varld/artikel/civilsamhallet-fyller-tomrum-dar-myndigheter-nu-inte-racker-till>

Både vi och våra medlemsförbund upplever dessutom stor oro för vår ekonomi, vilket vi också gett uttryck för i en skrivelse till statsrådet Amanda Lind den 2 april¹⁴ samt till Olivia Wigzell, den 3 april¹⁵.

Funktionsrätt Sverige har inte förlorat några intäkter, men den ökade arbetsbelastning som situationen inneburit har medfört ökade utgifter, exempelvis i form av personalkostnader.

Våra medlemsförbund har däremot tappat stora intäkter i form av uteblivna gåvor och utdelning, minskad sponsring, annonser i medlemstidningar osv.

Svårigheten att anordna årsstämmor och genomföra medlemsnära verksamhet som man mottagit bidrag för har bidragit till oron.

Lugnande besked kring detta har kommit från Socialstyrelsen¹⁶, men här inväntar våra förbund på regional och kommunal nivå fortfarande tydligare besked från SKR. Ett lugnande besked även från SKR skulle ge de kommunala och regionala föreningarna en ökad förutsägbarhet och därmed ge deras föreningar och verksamhet den trygghet de behöver för att klara av denna utsatta situation.

Funktionsrätt Sveriges samlade inspel kopplat till corona mellan den 16 mars- 8 maj

8 maj, [Funktionsrätt Sverige stödjer regeringens avvisan på SKR:s hemställan om lagändringar i SoL och LSS. Kommunerna får inte abdikera från sitt samhällsansvar!](#)

27 april, [Skrivelse till Lena Hallengren med anledning av smittskyddspenning](#)

24 april, [Kommunerna får inte abdikera från sitt samhällsansvar](#)

20 april, [Skrivelse till Stefan Löfven Inför rådsmöte 23 april om EU:s strategiska arbete med anledning av coronaviruset](#)

16 april, [Frågor och svar om läkemedelstillgången under coronapandemin](#)

15 april, [Skrivelse till Ann Linde och Peter Eriksson angående Mänskliga rättigheter och kampen mot Corona](#)

14 april, [debattartikel i ETC. Låt inte personer med funktionsnedsättning stå tillbaka i krisen.](#)

---

¹⁴ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Skrivelse-Amanda-Lind-maa-Coronapandemin-2-april-2020.pdf>

¹⁵ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Skrivelse-till-Olivia-Wigzell-ang%C3%A5ende-konsekvenserna-av-coronapandemin-3-april-2020.pdf>

¹⁶ <https://statsbidrag.socialstyrelsen.se/globalassets/dokument/anvisningar/riktlinjer-for-anvandning-av-statsbidrag-med-anledning-av-covid.pdf>

7 april, [debattartikel i SvD om det akuta behovet av smittskyddspenning och närståendepenning för riskgrupper och för de som lever med nära anhörig som riskerar att bli allvarligt sjuk av coronaviruset.](#)

3 april, [Skrivelse till Olivia Wigzell angående konsekvenserna av coronapandemin](#)

2 april, [Skrivelse till Amanda Lind med anledning av Coronapandemin](#)

26 mars, [Skrivelse till Lena Hallengren Om riskgrupper vid covid 19](#)

24 mars, [Hör Funktionsrätt Sveriges ordförande Elisabeth Wallenius tala om behovet av smittskyddspenning för alla riskgrupper i P1 morgon.](#)

24 mars, [Debattartikel på Altinget.se där vi beskriver några av de gemensamma utmaningar vi ser att våra medlemsförbund nu upplever.](#)

20 mars, Utspel med anledning av Socialstyrelsens arbete med riktlinjer för hur patienter skall prioriteras om intensivvårdsplatserna inte längre räcker till, när allt fler insjuknar i Coronaviruset (covid 19).

[Prioritering och riktlinjer inom vården kräver patientmedverkan](#)

18 mars, Funktionsrätt Sverige träffade Amanda Lind, som ansvarar för politiken för civilsamhällets organisationer. På mötet betonade vi bland annat vikten av tillgängliga digitala möten och rutiner för kriskommunikation som når alla.

[Möte med kulturminister Amanda Lind om coronaviruset](#)

16 mars, Tillsammans med våra medlemsförbund är vi övertygande om att vi måste ta ett gemensamt ansvar för att klara krisen. Vi följer noga Folkhälsomyndighetens och regeringens bedömningar.

[Funktionsrätt Sverige om coronaviruset.](#)

Internationellt samarbete coronapandemin och personer med funktionsnedsättningar

Veckovisa facebook-sändningar arrangeras av International Disability Alliance, flera skrivelser har tagits fram och mer insamling pågår.

<http://www.internationaldisabilityalliance.org/covid-drm>

European Disability Forum, EDF, är mycket aktiva med webinarier, insamling av data och sammanställningar till beslutsfattare i EU. Ett långt öppet brev samlar utmaningar och förslag till åtgärder.

<http://edf-feph.org/newsroom/news/open-letter-leaders-eu-and-eu-countries-covid-19-disability-inclusive-response>)

Samlingssida för mer information från EDF

<http://edf-feph.org/covid19>